

vsakem procesu je tako, brez izjeme. Smrtna kazen pa je dokončna. Mrtvega ni mogoče priklicati iz groba, tudi ko bi se morda kdaj v prihodnosti izkazalo, da ni bil kriv. Kdo bi bil v tem primeru tisti, ki bi takšno grozljivo pomoto vzel na svojo vest? Spet abstraktna »gospa Družba«?

Četirič: Tudi najgnusnejši zločinec ima možnost odrešenja, smrtna kazen pa mu to možnost dokončno (vsaj na tem svetu, ki naj bi bil edini) vzame. Že citirani odvetnik Badinter v svoji knjigi piše: »Ne maram zločina, tega bednega izraza človeške nesreče. Družba, ki ne bi bila pristranska, bi se morala nenehno ukvarjati z zločinom kot z rakom ali tuberkulozo. Toda ljudje zamenjujejo zločine in zločince. Zločince zapirajo ali celo ubijajo, vendar na ta način zločini ne izginjajo, njihovo število ne upada. V srednjem veku so gobavce izgnali iz mest, prisilili jih, da so nosili zvončke kot živina, da se zdravi ljudje pravočasno umaknili. Toda gobavosti s tem kljub vsemu niso izkoreninili. Kar zadeva zločine, smo mi vedno v srednjem veku... (cit. delo, str. 115)

»Mehanizem zločina« je zelo kompleksen: zločin je družbeni pojav, človek postane zločinec zaradi določenega družbenega in družinskega okolja, ne pa zaradi njegovih prirojenih kromosomov. Kako lahko torej govorimo o izključni odgovornosti samega storilca, še zlasti, če je ševni bolnik? Smrtna kazen je obupna akcija družbe, ki ni sposobna prevzeti odgovornosti »rehabilitacije« na svoja rana, pa čeprav bi ta rehabilitacija trajala 20 ali 30 let ali celo do nesrečnikove ravne smrti. Kdo med nami lahko zagotovo potrdi, da se pri tem in pri zločinu »sploh ne spleča poskusiti«, da bi ga privedli nazaj na pravo pot, ki jo morda zgrešil že v otroštvu? Kateri bi lahko podpisal izjavo, da se takega »sploh ne spleča poskusiti«?

Četirič: Nekateri pravijo: saj konec koncev izvršitvi smrtne kazni še vedno predsednik (ali predsedstvo) družbe, ki lahko obsojenega pomilosti. (Ta možnost obstaja predvsem za t.i. »poli« zločince). Ne da bi hotel zmanjšati pomen možnosti pomilostitve, ki jo ima predsednik, mi je jasno, da gre pri možnosti bolj za »kraljevo voljo« kot za pravico. Poslednja možnost v tej vrsti je za obsojenega ponižujoča: kot bi bil predsednik kak bog, ki lahko odloči o življenju in smrti. Možnost predsednikove pomilostitve prav nič ne zmanjšuje absurdnosti in nehumanosti te kazni – nasprotno, s tem je absurdnost samo še potrjena.

Grozljivost eksekucij

Zdaj, ko sem na kratko povzel glavne razloge proti smrtni kazni, bom z nekaterimi primeri skušal ponazoriti grozljivost izvršitve smrtne kazni, čeprav so mnogi podobni primeri splošno znani tako iz dokumentarnega gradiva kakor tudi iz leposlovja.

Prvo, kar lahko rečemo o izvršitvi smrtne kazni, je banalno, vendar še ne zadosti premišljeno dejstvo, da na sceni mračnega rituala rabelj zamenja sodnika (oziroma Družbo, ki naj bi jo sodnik zastopal). Sodba in izvršitev sodbje sta deljeni, tako kot je deljeno delo v razredni družbi. Te stvari se nam zdijo samoumevne, toda vprašajmo se, kaj bi bilo, če bi moral sodnik, ki zločinca obsodi na smrt, letega tudi fizično ubiti: ustreliti, obesiti? Bi to zmožgel z enako lahkoto kot izreče smrtno obsodbo? Ali pa to mora nujno izvesti nekdo drug, rabelj (še teh je navadno več, zato da se skrijejo za neko kvazi kolektivno odgovornostjo) – rabelj, torej nekakšen »podčlovek«, človek brez čustev, avtomat, morda celo sadist? Pri tem vsa humana načela, ki si jih družba postavlja kot svoj temelj, popolnoma odpovedo. Kot grozljiv, že prav grotesken podatek, naj navedem, da se je v času, ko je bila v Franciji še veljavna smrtna kazen, na razpis za prosto delovno mesto rabelja prijavilo kar 530 kandidatov! Kdo so bili ti nesrečniki? Kaj ni bilo med njimi mnogo vsaj potencialnih zločincev?

Eden od kandidatov je v življenjepisu navedel, da si je »že v mladosti pridobil spretnost pri klanju psov in mačk« (podatek je naveden po knjigi P. Joffroya: »20 têtes à couper«, Fayard 1973, str. 314) – Če izrečemo vsaj minimalno zahtevo: so sodniki sploh navzoči pri eksekucijah?

Grozljivost smrtne kazni nam dokazujejo tudi tale pričevanja.

»Ko je zagledal okrog sebe vse te ljudi v črnini, je nesrečnik v hipu razumel. Njegov pogled je napolnila groza, zatem neizmeren obup. Ni mogel izdaviati glasu, a njegove oči so vpile... Medtem ko so ga slacili, mu je z noge padel copat. Zagledal sem njegovo nogo, kako se krči na ledenih tleh. To ga je zbegalo. Življenje, ki ga bo čez nekaj trenutkov izgubil, je tako silno prisotno v njem, da reče nekaj neverjetnega: »Nočem se prehladiti! Nočem se prehladiti! Obrnil se je čez ramena strazarja in vrgel name blazen pogled: »Moja copata, gospod, recite jim, naj mi vrnejo copata...« Pobral sem izgubljeno

copato in jo spet nataknil na nogo živemu mrtvecu. Nekaj trenutkov pozneje... je ves hlad tega sveta vstopil vanj.« (J. Egen: »L'abattoir solennel«, Authier 1973, str. 117–118.)

Pisatelj Albert Camus, velik nasprotnik smrtne kazni, ki je med drugim objavil tudi razpravo z naslovom »Réflexions sur la peine capitale« (1957), v znamenitem romanu »Tujec« sklene razmišljanje na smrt obsojenega glavnega junaka Mersaulta z besedami: »... Zato da bi se vse izpolnilo in da ne bi bil tolikanj osamljen, mi je preostala samo še želja, da bi bilo mnogo gledalcev na dan moje obglavljenja in da bi me sprejeli s kriki sovrašstva.« (cit. po »Iskanje izgubljenega človeka«, Kondor, 1965.)

F. M. Dostojevski, ki je bil sam obsojen na smrt in tik pred eksekucijo pomilostjen, pa v romanu »Idiot« piše: »Čudno, da redki obsojenec ravno v teh zadnjih sekundah pade v nezavest! Nasprotno, možgani se strahotno razgibljujejo in delajo prav zagotovo z vso močjo, z vso močjo, z vso močjo, kakor stroj, kadar teče; meni se zdi, da kar prekipevajo vse mogoče misli, vse nedokončane in morebiti tudi smešne, kaj vem kakšne nepomembne misli: Poglej, kako me tisti gleda – na čelu ima bradavico, poglej si no, rabelj ima spodnji gumb na bluzi zarjavel... In pri tem se vsega zavedaš in se vsega spominjaš: nekje je neko tako oporišče, na katero ni nikakor mogoče pozabiti in zaradi njega ni mogoče omedleti, in vse se vrtil in pleše okrog njega, okrog tega žarišča. In če človek pomisli, da gre tako vse do prav zadnje četrтинke sekunde, ko glava že leži na kladi in čaka in... ve in nenadoma zasliši, kako je nad njo zdrsnilo nekaj kovinskega! To se prav gotovo zasliši! Če bi jaz ležal, bi nalašč poslušal in slišal! To traja mogoče kvečjemu desetinko sekunde, a vendar prav gotovo zasliši! In samo pomislite, še do današnjega dne traja spor o tem, da mogoče glava, ko že odleti, za sekundico mogoče še ve, da je odletela – kakšna misel! A kaj, če to traja pet sekund...«

Francozi so v času, ko so bile smrtne obsodbe tako rekoč vsakodnevni dogodki, izumili giljotino, napravo, ki naj bi ubijala »brez bolečin«. Pri nas ne poznamo tega prefinjenega razsvetljenjskega cinizma, eksekucije se v naši državi izvajajo z ustrelitvijo, vendar to stvari ne spreminja: brezmejnja grozljivost tega početja s tem ni nič manjša. Resnično humana alternativa je samo ena: SMRTNO KAZEN MORAMO UKINITI!

Marko Uršič